

Organ Nakli

Hazırlayan
Ecz. Hakan ZAMAN

Organ nakli, yabancı dildeki adıyla (transplantasyon) günümüzde hiçbir tıbbî çözüm olmadığı için, bir insanın organ ya da dokularının ihtiyacı olan başka bir insana, tedavi amacıyla nakledilmesi işlemidir. Nakil ameliyatla ya da çeşitli tıbbî yöntemlerle yapılır. Bu sayede ölümcül durumdaki ya da bedensel işlevlerinin bir kısmını yerine getiremeyen hastanın sağlıklı bir yaşama kavuşması sağlanır. Böbrek, karaciğer, kalp, akciğer, pankreas organ nakillerine, gözün saydam tabakası olan kornea, kan, kemik, iliği ve pankreasın insülin salgılayan hücrelere de doku nakline örneklerdir.

Organ Nakli, kimi organların işlevlerini yerine getiremeyecek duruma geldiğinde ve başka hiçbir çözüm olmadığına karar verildiğinde zorunlu bir uygulamadır.

Organ Nakli'nin tarihçesi kısaca değinecek olursak: Dünyada modern anlamda ilk kez Macar kökenli bir cerrah olan Dr.Ullman tarafından Viana'da 1902 yılında hayvanlar üzerinde, böbrek nakli ile denemişti. Daha sonra 1933 yılında Dr.Voronov tarafından Sovyetler Birliği'nde, kadavra böbrek (ölü organı) ile gerçekleştirildi. Bu alandaki çalışmalara 1950'li yıllarda hız veren ABD bilim adamları başarılı organ nakilleri yaparak, organ naklini normal bir tıbbi uygulamaya dönüştürdüler.

Türkiye'de ise ilk kez 1969 yılında Ankara ve İstanbul'da iki kalp nakli yapıldı, ancak başarılı sonuç alınamadı. İlk başarılı organ nakli ise 3 Kasım 1975 yılında Dr.Haberal ve ekibince Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde bir anneden oğluna yapılan (canlıdan canlıya) böbrek nakli olmuştur.

1978 yılında ise, ülkemizin en çağdaş yasalarından biri olan Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakline ilişkin 2238 sayılı yasa çıkarılmış ve organ naklinin yasal çerçevesi belirlenmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesinden bir ay sonra ilk kadavradan böbrek nakli gerçekleştirildi. 1990 yılında ise birer ay arayla Avrupa ülkeleri arasında ilk kez ülkemizde çocuklarda akrabalar arası karaciğer nakli ile, dünyada ilk kez yetişkinlerde, akrabalar arası karaciğer nakli gerçekleştirildi. Bugüne kadar ülkemizde yaklaşık 4800 böbrek, 320 karaciğer, 75 kalp, 1 pankreas, 6000 kornea, 600 kadar da kemik iliği nakli yapılarak önemli aşamalar katedilmiştir.

Yaşayan bir insan, böbreklerinden birini veya karaciğerinin bir kısmını nakil ihtiyacı olan bir başkasına hayatta iken verebilir. Her iki organ bağışında da vericinin sağlığını olumsuz yönde etkileyen tıbbi hiçbir bulgu ortaya çıkmamıştır. Taşınan rijs, vericinin geçireceği ameliyatın riski kadardır.

Dünyada organ nakli yapılmazsa yaşamı ölümcül bir tehlike altında olan 1 milyara yakın insan yaşamaktadır. Sağlık Bakanlığının son verilerine göre, bu sayının 30 binini ülkemiz insanları oluşturmaktadır.

Organ Bağışı nedir?

Organ bağışı, kişinin sağlığında, kendisi öldükten sonra organlarının kronik organ hastası olan kişilere nakledilmesi için bağışlanmasıdır.

Yasalara göre herkesin, iki tanıkla birlikte, kendisi öldükten sonra organlarını bağışladığını belirten bir belgeyi doldurarak imzalamasıyla ve bu belgeyi yetkili kurumlara teslim etmesiyle sağlanmış olur. Bu belge yetkili kurumlarca hazırlanmış olabileceği gibi, kendilerinin hazırladığı bir belge de olabilir. Ayrıca sürücü belgesi olan kişiler, belgede "organlarımı bağışlıyorum" bölümünü işaretlemiş olmakla, organlarını bağışlar. Organlarının tamamı veya bir kısmı bağışlanabilir. Kişi bu belgeyi yanında bulunduracak olursa ölümü halinde bu vasiyeti yerine getirilir. Kişi bağış kararı aldıktan sonra vazgeçebilir, bunun için belgesini imha

etmesi veya yanında organlarını bağışlamadığını beyan eden bir belge ile belirten kişiden hiçbir koşul altında organ alınması mümkün değildir. Organ bağışlamak tam anlamıyla kişinin iradesiyle ve gönüllü biçimde yapılan bir insani davranıştır.

Bir kişi herhangi bir nedenle yaşamsal işlevlerini yitirdiğinde buna "beyin ölümü" denir. Bu durumda kişi kendiliğinden soluk alıp veremez. Beyin işlevini geri dönülmez biçimde yitirmiştir. Tıp bu durumu "ölüm durumu" olarak kabul eder. Kalbi ise, yalnızca solunumu sürdürmeyi sağlayan

solunum cihazlarına ve başka makinalara bağlı olduğu sürece çalışabilir.

Beyin ölümü kararını ancak dört kişiden oluşan bir uzman doktor ekibi karar alabilir. Bu uzman ekip, kardiyalog, anestezi, reanimasyon uzmanı ve nöroşirurji uzmanından oluşur. Bu ekip, fizik muayene ile

ve o ülkede o merkezde tıbbın en ileri olanakları içerisinde laboratuvar tetkikleri yaparak beyin ölümü olduğuna karar verir ve bunu bir belge ile resmileştirir. Bu resmi belge hazırlanmadıkça beyin ölümü kesinlikle kazanılmaz ve organlara hiçbir şekilde dokunulamaz. Önemli bir hususta bu dört kişilik ekip organ nakli yapan ekibin içerisinde bulunmamaktadır. (Beyin Ölümü) kararını olanakları ölçüsünde, yukarıda sayılan uzmanlar bağımsız olarak karar alır.

Organ Nakli ve Bağışı konusunda 2238 sayılı yasanın öngörüsüne göre;

Canlıdan organ nakli için kişinin 18 yaşını doldurmuş bulunması, akli dengesinin yerinde olması gerekir.

Canlıdan organ naklinde, verici kişinin maddi bir çıkarı olması ve veya bu durumu bilen doktorun organ nakli yapması suçtur.

Kadavradan organ naklinin yapılabilmesi için beyin ölümü belgesinin hazırlanmış olması, kişinin sağlığında organlarını bağışlaması, bağışlamadığına dair bir belge yoksa yakınlarının rızasının alınması şarttır. Kişinin ölümü anında herhangi bir yakını yoksa, ve üzerinde organlarını

bağışladığına dair bir belge çıkması, 2594 sayılı yasa, organlarının alınmasına izin vermektedir.

Ölünün fizik bütünlüğünü değiştirmeyen organlar, (kornea gibi) herhangi bir bağış yada izin aranmaksızın nakil için alınabilir.

Organ alımı, satımı, bunun ticaretinin ya da reklamının yapılması ağır ceza gerektiren bir suçtur.

Adli nedenlerle ölen kişilerin organları nakil için çıkartılırken yapılan ameliyattaki bulgular adli rapora eklenir ve otopsi bu ameliyattan sonra gerçekleştirilir. Adli işlemler organ nakli için işlemleri geciktiremez.

Bir hastanın henüz ölmeden organlarının alınması mümkün değildir. Hekimlerin asli görevleri tedavi etmektir. Hipokrat'ın koyduğu esaslardan biri olan (önce zarar verme) hekimlerin öncelikli amacıdır. Bu ana esas üzerine yemin edilerek hekimlik görevi yerine getirilmektedir.

Yapılan tüm girişimler sonucuhasta hayatını kaybeder veya hekime bu şekilde ulaşırsa organ alımı söz konusu olur. Bu durumlara hekimleri de zan altında bırakmamak için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Hastayı ilk değerlendiren ve tedavisini planlayan hekim veya hekimler ile organ naklini yapacak hekimlerden hiçbiri hastada beyin ölümü geliştiğini belirleyen gurubun içinde olamaz. Dört farklı uzmandan oluşan hekim gurubu bu durumdaki hastayı değerlendirir, muayene ve tetkikler sonucu gereken kararı verirler.

Hayatta iken organ bağışı yapmış bir kişi hastane dışında bir yerde öldüğünde organlarının alınması uygulamayı pek mümkün değildir. Kalbi durmuş kadvraların organları, kalp durduktan çok kısa bir süre sonra (yarım veya bir saat) çıkartılmış ya da özel tıbbi önlemler alınmış olmaz ise

kullanılamaz hale gelir. Bu durum hastanede yatan hastalar için bile güçlük yaratmaktadır, hastane dışındaki benzer durumlar phratik olarak imkansız hale getirmektedir.

Toplumumuzun belki de en hassasiyetle yaklaştığı mesele ise bu olayın dini boyutu: Kısaca özetleyecek olursak; Dinimizde ve diğer dinlere göre organ nakline ve bağışına oldukça pozitif ve destekleyici biçimde bakmaktadır. Dinimizin organ bağışlamanın çok sevap olduğu bizzat dile getirmişlerdir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1980 yılında aldığı karar :

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 6.3.1980 tarih ve 396 tarih ve 396 sayılı kararı ile organ naklinin caiz olduğunu bildirmiştir.

Bu karara göre :

- 1- Zaruret halinin bulunması, yani hastanın hayatını veya hayati uzvunu kurtarmak için bundan başka çarenin olmadığına mesleki ehliyet dürüstlüğüne güvenilen bir tabib tarafından tesbit edilmesi.
- 2- Hastanın bu yoldan tedavi edileceğine tabibin zannı galibinin bulunması
- 3- Organ veya dokusu alınan kişinin, bu işlemin yapıldığı esnada ölmüş olması
- 4- Tedavisi yapılacak hastanın da kendisine yapılacak bir nakile razı olması gerekir.

Hiristiyanlık, Yahudilik, Budizm ve diğer dinler de, organ bağışını insan sevgisinin bir parçası olarak kabul etmektedirler ve bu alandaki çabaları, destekledikleri gibi, din kurumları organ bağışının yaygınlaşması için özel çabalar yürütmektedirler.

Özetleyecek olursak, "Organ Bağış Kartları", "Organ Bağış Kampanyaları", "Transplantasyon Haftası", "Transplantasyon Oyunları" gibi çeşitli faaliyetlerin tek bir amacı vardır. Bir yakınımızı kaybettiğimiz an onun organları ile kurtarılabilecek hayatların var olduğunu daha önceden öğrenmemizi ve gerektiğinde bu kararı daha hızlı alabilmemizi sağlamaktadır.